

Michael Christian Andersen, Cand.mag. i etnologi,
Ph.d., Adjunkt ved Ernæring og Sundhed, Københavns
Professionshøjskole.

Keywords: Hverdagsliv, apopleksi, træthed, fænomenologi.

SØVN OG MYTISK TID: Et hverdagsliv med træthed for apopleksiramte og deres ægtefæller

Charlotte: Nogle gang ligger jeg med øjnene lukket og føler, at jeg sover, selvom jeg kan høre, hvad der foregår, men jeg er så langt væk, at jeg ikke reflekterer over det.

T iden, hvor vi sover er svært at definere. Vi taler ofte om, hvordan vi har sovet, men de mange timer, der er blevet brugt på denne aktivitet, opdeles sjældent i specifikke intervaller på samme måde, som vi ellers opdeler de vågne timer i løbet af dagen. Vi ved, at der foregår én aktivitet, når vi sover. Hvis der foregår flere, er det foruroligende (hvis vi f.eks. går i søvne), og kan være en indikator for, at aktiviteten ikke er forløbet som den skulle. I løbet af dagen kan vi tage hensyn til denne aktivitet, og vi inkorporerer således forskellige individuelle praksisser, der kan afstedkomme, at søvnen er så uforstyrret som mulig. F.eks. lader nogle være med at drikke kaffe efter et bestemt tidspunkt, nogle dyrker motion etc. Listen er lang, og beror i høj grad på den enkeltes erfaring med søvnen. Således er søvnen noget vi har et dybt personligt forhold til. Lige inden vi skal til at sove påkalder vi søvnen igennem diverse praksisser, hvor vi afmonterer dagen og forbereder mødet med søvnen (tager tøjet af, børster tænder, slukker lyset etc.), og i mørket venter vi på søvnens indtog. Men det virker ikke altid. Nogle nætter ligger vi og vender og drejer os og venter på, at søvnen kommer. Når søvnen kommer for sent eller aldrig kommer, bliver den efterfølgende dag påvirket, og søvnen som mislykket aktivitet gør som oftest hverdagen sløret og tung. Men hvor man i hverda-

gen kan være vant til denne påkaldelse af søvnen, er den for nogle noget, der kan komme ud af det blå. Når søvnen kan slå til på hvilket som helst tidspunkt, bliver hverdagen og tiden forstyrret, hvis ikke denne pludselige søvn er inkorporeret i det daglige liv. At dele en sådan søvnforstyrret hverdag kan være en udfordring, men det er ikke desto mindre en udfordring mange par bliver stillet overfor, hvis den ene part får en blodprop i hjernen.

Denne artikel tager udgangspunkt i et feltarbejde foretaget i perioden 2010-2013 blandt mennesker, der oplever voldsom træthed efter en blodprop i hjernen, og disses ægtefæller. Ved at undersøge deres erfaringer med søvn som en hverdagspraksis gennem hele døgnet, behandler artiklen de forskellige konsekvenser et ekstraordinært søvnbehov kan have på muligheden for socialitet og det at dele en hverdag.

Et fænomenologisk blik på søvn

Siden filosofen Maurice Merleau-Ponty reformulerede fænomenologien i *Phenomenology of Perception*¹ i 1945 er den blevet kendt for at have fokus på krop, tid og perception. Med Merleau-Pontys udgangspunkt i Martin Heideggers væren-i-verden, blev eksistensen i fænomenologien indsat som uadskillelig fra den verden, hvori væren bevæger sig og bor. Denne integrering af Heideggers eksistentia- lisme har siden gjort sig gældende i de fleste nutidige fænomenologiske analyser. Herunder er det centrale ved denne inddragelse, at vi som perciperende eksisten- ser altid allerede interagerer i verden, og således er Heideggers forslag – at vi er kastet ud i verden, og at denne kastethed er betingelsen for vores væren – blevet toneangivende for fænomenologien. Det betyder samtidig, at ingen oplevelser er forud for erfaring. En såkaldt ren erfaring er ikke mulig, men er i sidste ende altid socialt, materielt og tidsligt betinget.

Den perciperende og erfarende eksistens, der er i-verden, rykker på verden og placerer sig i verden, giver god mening, når vi tænker på vores egen vågne hverdagspraksis, men hvordan tager perception og erfaring sig egentlig ud i den tid hvor vi sover?

Hvad angår fænomenologiske studier i søvn, er bogen *Tombe de sommeil* (overs. Søvnens fald)² af den franske filosof Jean Luc Nancy et af hovedværker- ne. Paradoksalt nok er dette værk dog blevet mest kendt for at udbrede diktum- met „Il n’y a pas de phénoménologie du sommeil“ (overs. „der er ingen søvnens fænomenologi“)³. Dette diktum beror på Nancys formodning om at søvnen, som tilstand, er kendetegnet ved fravær af erfaring, og således kan fænomenologien

---

1 Merleau-Ponty 2002 [1945].

2 Nancy 2007.

3 Nancy 2007, s.31.

som videnskaben om den levede erfaring ikke gøre sig nyttig i analysen af søvnen. Hvad man dog kan behandle fænomenologisk er overgangen til søvnen som f.eks. Merleau-Ponty gør i det nedenstående citat fra *Kroppens fænomenologi*:

[...] jeg lægger mig ned i sengen på venstre side med bøjede knæ, lukker øjnene, trækker vejret langsomt, bringer mine forehavender på afstand. Men dér ophører min viljes eller min bevidstheds kraft. Ligesom de troende i de dionysiske mysterier fremmaner guden ved at efterligne den sovendes åndedræt og stilling. Guden er til stede, når de troende ikke længere er forskellig fra den rolle, de spiller, når deres krop og bevidsthed ikke længere stiller deres særlige uigennemtrængelighed i modsætning til den, men helt smelter sammen med myten. Der er et øjeblik, hvor søvnen »kommer«, den sætter sig på denne imitation af sig selv, som jeg tilbød den, det lykkes mig at blive, hvad jeg foregav at være: denne masse uden blik og næsten uden tanker, der lænket til et sted i rummet nu kun er til i verden gennem sansernes anonyme årvågenhed. Det er naturligvis dette sidste bånd, der muliggør en opvågning: gennem disse halvåbne døre kommer tingene tilbage, eller den sovende vender tilbage til verden[...] En sovende er i denne forstand aldrig lukket fuldstændig inde i sig selv, aldrig helt sovende[...]»⁴

Hvad Merleau-Ponty gør opmærksom på, er at søvnen, udover at være fraværet af erfaringen, ligeledes er fraværet af forskellighed. Man smelter sammen med søvnen, og søvnen er hvad der fortrækker én fra en selv, og fortrækker én fra verden. Når man vågner, oplever man ikke søvnen i sig selv, men kontrasten til den væren, der kalder på én i den vågne tilstand. Således er søvnen hos Merleau-Ponty den radikale selvforglemmelse. Samtidig forekommer det, at der i Merleau-Pontys beskrivelse er en erfaring af en overgang til søvnen. En overgang, hvor man hverken er vågen eller sovende – hvor kontrasten mellem de to tilstande bliver erfaringen af udviskningen mellem dem. En overgang man kan beskrive som *tiden, hvor man falder i søvn*.

Denne tid, hvor man falder i søvn, er udgangspunkt for den italienske filosof Mauro Carbone bog *The Thinking of the Sensible*⁵. Her argumenterer Carbone for, at Merleau-Pontys analyse af tiden, hvor man falder i søvn, er kendetegnet ved hverken at være kontinuerlig eller diskontinuerlig, men derimod udgør en eksistentiel evighed⁶. I denne evighed er det nære smeltet sammen med det fjerne, og i sammensmeltningen opløses tidslig forskel. En sådan opløsning af tidslighed op til søvnen betegner Carbone – med henvisning til Merleau-Pontys brug af myten – som *mytisk tid*.

4 Merleau-Ponty 2006, s. 125-126.

5 Carbone 2004.

6 Carbone 2004.

Merleau-Ponty er imidlertid også opmærksom på, hvordan tiden, hvor man vågner fra søvnen, kan være tilsvarende mytisk. Dette beskrives bedst, når Merleau-Ponty refererer til Marcel Prousts beskrivelse af det at vågne fra søvnen:

[...] når jeg vågnede sådan, og min ånd kom i heftig bevægelse for at blive klar over, hvor jeg var, uden at det lykkedes den, så svingede alting rundt omkring mig i mørket: tingene, landene og årene.⁷

Med udgangspunkt i en fænomenologisk-eksistentiaalistisk læsning af det at vågne og det at falde i søvn, vil jeg argumentere for brugen af sammensætningen af ordene at *falde-i-eksistens* og *falde-ud-af-eksistens*, som begreber til at beskrive de tilstande, hvor denne mytiske tid indtræffer. Mens beskrivelsen hos Proust tager udgangspunkt i tiden, hvor man falder-i-eksistens (på vej til at vågne), har den tid, hvor man falder-ud-af-eksistens (på vej til at falde i søvn) altså en tilsvarende karakter.

Faldet

Charlotte Henriksen bor med sin mand og fire børn i en fireværelses lejlighed i det ydre København. Lejligheden er trods antallet af rum forholdsvis lille, og børnene er ikke helt små. Den ældste er 27 og er lige flyttet hjem igen, alt imens den yngste er 17 og har planer om at flytte så snart som muligt. Charlotte fik en forbi-passerende blodprop i hjernen som 50-årig og er et år efter hændelsen fortsat påvirket af denne. Hun er hjemmegående, hvilket hun dog næsten altid har været. Den eneste forskel er, at hun ikke længere kan tage sig af lige så mange huslige pligter, som hun kunne tidligere. Dette skyldes imidlertid ikke, at Charlotte har fået nogen form for lammelse i forbindelse med blodproppen, men at hun sover det meste af dagen. Når resten af familien er ude af hjemmet, lægger Charlotte sig foran fjernsynet. Efter et par minutter forsvinder hun ud af det program, hun ser, og væk i en verden, hvor kun lydene fra fjernsynet sniger sig med ind. Som Charlotte beskriver det, er tiden, hvor hun er i denne tilstand, svær at holde styr på, og efterhånden er de forskellige genudsendelser af tv-programmerne blevet den eneste måde, hvorpå hun kan holde styr på, hvor lang tid hun har "været væk", som hun kalder det. Nogle dage mærker Charlotte søvnens insisterende tydeligere end andre. På de dage bliver hun liggende i sengen, og fjernsynet forbliver i stuen.

Den semi-drømmelignende tilstand som Charlotte taler om, er der mange, der har haft en blodprop i hjernen, som kan også beskrive. Men selvom man ikke har haft en blodprop, så virker beskrivelsen genkendelig. Det er den serie af øje-

---

7 Proust 1963, s.14.

blikke, hvor vi *falder* i søvn, omend det ikke er altid, at vi ender med at falde ned i søvnen. Tværtimod falder vi nogle gange tilbage ned i væren. Så hvordan skal vi forstå den tid, hvor vi falder? I artiklen *The Inner Night* af filosof Nicolas De Warren⁸ behandler han, hvordan fænomenologiens stamfader Edmund Husserl (1859-1938) i sit sene forfatterskab opererede med forskellen mellem det *at sove* og *at falde i søvn* som en metafor for tidsligheden ved objekter, der ikke eksisterer samtidigt, men som samles ved en udfoldelse over tid. Husserls mest kendte eksempel på et tidsligt objekt er melodien. At vi kan erfare melodien skyldes ifølge Husserl, at vores bevidsthed ikke er låst fast i et nu, men altid allerede er relateret til en fortid og en fremtid. Således at vi „...altid implicit og utematisk foregriber det, som vil indtræffe et øjeblik senere“⁹. På samme måde er det at *falde i søvn* kendetegnet ved en bevidsthed om et tidsligt objekt, hvor rettetheden forsvinder, og et naturligt tab af verden indtræder¹⁰. Som Charlotte beskriver det, så hører hun svagt lyden fra fjernsynet, når hun falder, og tiden, hvor faldet indtræder, bliver en mytisk tid, hvor grænser opløses.

Opløsningen

Ægteparret Bent Nielsen og Lone Nielsen bor i en lille villa på Amager. Bent fik en blodprop for femten år siden, kort tid efter han blev pensioneret, og i årene, der fulgte, gjorde Bent og Lone mangt og meget for at udbedre de lammelser Bent fik i forbindelse med blodproppen. Trætheden, der også kom efter blodproppen, er der dog stadig, og Bent bruger det meste af dagen på at sidde foran fjernsynet:

MA: *Kan I fortælle lidt om jeres hverdag?*

Lone: *(Lone peger hen imod fjernsynet) Fjernsyn... det er det første Bent gør lige så snart han har spist sin morgenmad, det er at tænde for fjernsynet [...] Bent kan sidde og se det hele dagen. Han kan ikke holde ud at læse...det er svært at koncentrere sig. Han har en god stol, som han kan lægge sig i. Det er sådan en vi har fået lokket ud af kommunen (Bent illustrerer, hvordan stolen virker ved at læne sædet tilbage).*

Bent falder ofte i søvn foran fjernsynet, og Bent og Lones hjem er blevet indrettet i forhold til Bents stillesiddende og sovende liv. I løbet af døgnets 24 timer er han således at finde i sengen, i soveværelset, eller i lænestolen med fodstøtte foran fjernsynet. Med fjernsynets rytmiske gentagelser går ugen for Bent. Dagen begynder med Godmorgen TV, og hvis Bent er heldig udsendes der en dokumentar om

---

8 De Warren 2010.

9 Zahavi 2001, s.124.

10 Schuback 2013.

hans store passion – Københavnsk historie – i løbet af dagen. Hvad, der ikke interesserer Bent, benævner han som ‘pladder’, der ikke desto mindre får lov at køre, mens Bent falder i søvn. Som en samstemmende blind voyeur til et soundtrack af ‘pladder’ begynder Bents hoved, som Lone beskriver det, at nikke. Lone kender rutinen, og hun ved, at det er sådan Bent lever sin hverdag i faldende tilstand foran fjernsynet:

Lone: Og så sover han en halv time der, en halv time her...en time der. Jeg kom hjem i går aftes ved en ti-tiden og der havde han også lige sovet. Hvis jeg ringer hjem, så kan jeg høre at han... „har du lige sovet?“ ...så siger han „ja“. Han sover utroligt meget, og han sover hele natten.

Efter femten år, hvor parret har levet med Bents tilstand, er såvel pensionen som opsparingen ved at være brugt op. Således må parret snart sælge bilen, der i kraft af handicapliften er en af deres eneste muligheder for at komme rundt. På samme vis bliver de nødt til snart at sælge huset og haven og dermed også muligheden for, at Bent kommer ud om sommeren. Men denne bekymring føler Lone, at hun er alene med. Under en samtale, hvor Bent er tilstede, udtrykker Lone sig således:

Lone: Hvis man begynder at tænke sådan, så kan det godt gøre lidt ondt. Det var jo ikke tanken, at vi skulle sidde her. Så har vi så nok endda været godt stillet, fordi jeg havde en god pension og sådan noget, men det begynder også at få en ende, så banken har da sagt, at vi skal til at tænke over at finde noget andet indenfor nogle år. Det bliver igen mig. Jeg ved ikke, hvor meget Bent tænker over det.

Men Bent er sjældent ude i haven om sommeren, da han foretrækker at sidde i stolen foran fjernsynet hvor han ubesværet kan falde ind og ud af søvn. Bent er efter eget og Lones udsagn i det hele taget ikke synderligt glad for at være for meget ude af huset.

Lone: Han skal helst have været udhvilet, når vi skal noget, og godt nok har han altid været en doven snobel, men han har aldrig været så træt, som han er nu...det er tydeligt. Vi havde troet det ville fortage sig, men jeg synes det er det samme. Det er det ikke helt, fordi lige da han var blevet ramt, da kunne han fandededme falde i søvn, lige når koppen var på vej op til munden... det er jo fuldstændig abnormt, men det går jeg ud fra du godt ved. Der siger man til sig selv „Det kan man ikke“, men det kan man altså. Sådan noget gør han selvfølgelig ikke, men han læner hovedet tilbage mange gange i løbet af dagen, eller også sætter han sig bare og lader hovedet falde ned. Så han er træt, men det kan vel godt have noget at gøre med, at han ikke

er beskæftiget. Hvis han sidder ude på skolen...på vores skole, hvor de diskuterer nogle ting eller det kan være meget forskelligt, så kan han godt holde sig vågen, men det er ikke...Sådan har vi det vel alle sammen. Det er meget almindeligt, at hvis det er røvsygt, så kan man lidt lettere tabe øjnene. Men han...der skal meget ro og...helt klart vaner. Der hvor Bent har det bedst det er der i sin stol eller inde i sin seng...i hvert fald hjemme.

Bents hverdag struktureres rundt om søvnen, og hverdagens cykliske tid og de rutiner, der akkompagnerer denne, modtager kolorit af søvnen og af den mytiske tid, hvor Bent falder ind og ud af søvn. Her forsvinder Bent fra tilværelsen. En tilværelse, der primært foregår i passiv interaktion med fjernsynet, og langt væk fra den have hans kone gerne vil have ham ud i.

Som den franske eksistentialet Emmanuel Levinas gør opmærksom på, så kræver vores eksistens, at vi træder op til den, hvilket ifølge Levinas skyldes, at vores eksistens er en opgave, vi er blevet pålagt som eksistenser¹¹. Til daglig mærker vi sjældent, hvordan denne træden op til vores eksistens er et led i vores kontrakt med væren, men i trætheden oplever vi, hvordan det kan være svært at påtage os dette job. Her bliver vi opmærksomme på, hvor stor en byrde den eksistens, som vi bærer rundt på, egentlig er. I trætheden kaldes vi væk fra eksistensen, og på et tidspunkt i løbet af dette fald ud af eksistens – i den mytiske tid forinden – bliver det væsentligste ved faldet bruddet med opmærksomheden på eksistensen. Som Lone udtrykker det, er Bent træt det meste af tiden. Når han skal bære eksistensens byrde med uden for hjemmets fire vægge, bliver han frustreret, som om byrden bliver tungere, når han er ude i mindre kendt område. Her kan Bent ikke få lov til at falde lige så let ind i søvnen, og kan blive nødsaget til at falde ud af søvnen.

Heideggers analyse af hverdagslivet kan i denne sammenhæng være behjælpelig i analysen af, hvorfor det forholder sig således for Bent. I Heideggers mest kendte værk *Sein und Zeit* (Væren og Tid)¹² behandler han, hvordan vi kontinuerligt undgår at behandle vores eksistens med udgangspunkt i den præmis, som er grundlæggende for den: at den er endelig. Herunder er hverdagslivet den tydeligste indikator på, at vi fortrænger vores endelighed¹³. Dette skyldes ifølge Heidegger, at hverdagslivet fremstår som en cyklisk tidslighed, der i kraft af sin cykliskhed, skjuler endeligheden. Via de to begreber *zuhandensein* (tilhåndenværende) og *vorhandensein* (forhåndenværende) illustrerer Heidegger, hvordan verden og derved vores unikke væren-i-verden træder ud af syne i hverdagslivet¹⁴. Således er der en mængde ting, vi ikke bemærker i hverdagen, f.eks. stolen

11 Levinas 2004.

12 Heidegger 1962 [1927].

13 Heidegger 1962 [1927], s.304.

14 Heidegger 1962 [1927].

vi sidder på hver dag, cyklen, der kører upåklageligt – de fremtræder som tilhåndenværende. Men den dag stolebenet knækker, eller kæden falder af cyklen og vi kastes til jorden, bliver verden for et kort øjeblik forhåndenværende. Når dette sker, bemærker vi, at endeligheden er en del af vores eksistens. I nogle tilfælde, såsom nærdødsoplevelser, kan denne fremtrædelse af verden som forhåndenværende vare ved i længere tid, indtil forholdet til verden som tilhåndenværende er blevet reetableret. For mange informanter, der har haft en blodprop i hjernen, gør denne fremtrædelse af verden som forhåndenværende sig gældende, og reetableringen af et forhold til verden som tilhåndenværende bliver altafgørende. Sådan som vi får præsenteret Bents verden, virker den ikke så stor og så selvfølgelig som tidligere men er blevet indskrænket til verden indenfor hjemmets fire vægge – eller mere specifikt foran fjernsynet i soveværelset og i stuen. Her ved Bent, hvor alting er, og hvor han kan manøvrere uden, at verden gør modstand:

Lone: Så kommer hjemmehjælperen eller ungerne kommer hjem og smider noget i gangen, og så kommer Bent...åh så bliver han tosset. De er ikke vant til det...man skal ikke smide noget i gangen fordi Bent skal kunne komme til. Sådan er hele dagligdagen. Man skal hele tiden indrette sig sådan...og vi kan ikke have alt stående i skabene sådan lige i næsehøjde, og jeg ved at Bent kan godt rejse sig op og løfte en arm...ja, det har ikke en skid at gøre med træthed det her...jo, psykisk træthed.

Som citatet også illustrerer, betyder det ligeledes, at Bents omgivelser skal agere i forhold til denne reetablering af verden. I hjemmet er den ubesværede adgang altafgørende, da den sikrer at Bent skal bruge så lidt tid som muligt væk fra sengen eller lænestolen, hvor Bent har mulighed for at falde i søvn. Men denne insisteren på ubesværet adgang har ifølge Lone bl.a. betydet, at parret sjældent har gæster og er blevet afskåret fra social kontakt.

Fremmedgørelsen

Lone: Hvis vi nu havde gæster...det har vi ikke så meget mere, men det ville han godt kunne have i to dage, fordi så sætter han sig bare der, og han lukker bare af. Så kan du da snakke fra nu af og til juleaften, og der sker ikke en skid. Du kan også se, at han ikke kigger på dig. Det er sådan noget...det har noget at gøre med apopleksien, at han ikke ser på de folk han taler med. Det gør jo så, at venner og bekendte de synes det er noget mærkeligt noget (Bent begynder at larme med stolen i, hvad der lader til at være protest)...altså jeg er jo vant til at tale med...Det ligger sådan i vores kultur, at man ser på det menneske man taler med. Altså goddag (kigger væk idet hun siger det). Det

gør Bent, og han gør det også over for mig...det er ikke sådan. Prøv at lægge mærke til, hvor lidt han har kigget på dig...jeg ved ikke om du har registreret det, men jeg lægger mærke til det...

Lone udtrykker flere gange, at hun er flov over Bents fraværende fremfærd, når de får gæster, og at dette kombineret med en generel modvilje mod gæster fra Bents side har resulteret i, at de har mistet kontakt til en række mennesker. Lone har ingen forhåbninger om, at dette vil forandre sig, men har givet op. Således taler Lone flere gange om Bent, der er til stede i rummet, som om han ikke er der, såsom da hun fortæller, at hun egentlig gerne ville skilles men ville have dårlig samvittighed overfor Bent. Dertil fortæller hun, at hun aldrig havde giftet sig med Bent, hvis han havde været, som han er nu – træt og stillesiddende. Efter femten år er Lone fortsat i tvivl om, hvorvidt Bent er tilstede i de samtaler, hun har med ham, og det klare indtryk af, at hun er bundet til ham af forpligtelse snarere end lyst, er umiskendeligt. Ligeledes ser det ud til at forholde sig med Poul og Inger.

Poul fik sin første blodprop i 1990. Efter en serie blodpropper frem til 1997, slog den sidste, som Poul udtrykker det, „hovedet på sømmet“ og efterlod Poul med en delvis lammelse i venstre side af kroppen. Efterfølgende har Pouls ægtefælle Inger taget sig af Poul i 17 år. Inger, der på samme måde som Lone er til stede under interviewet med sin ægtemand, oplever også, at hendes ægtemand befinder sig bedst foran fjernsynet, hvor han kan falde i søvn:

Poul: *Jeg ser rigtig meget fjernsyn.*

Inger: *Ja, din dag går med at se fjernsyn. Det må vi hellere lige sige, at sådan er det. Poul har ikke lyst til ret meget andet, men det er også fordi du siger jo, at du har svært ved at følge med, når folk sidder og taler i en samtale. Når folk så sidder og snakker sammen og de også snakker til Poul, så vi andre reagerer jo hurtigt, men Poul skal jo have længere tid til at reagere, så nogle gange så føler...det tænker man måske ikke altid over når man er nogle stykker sammen, og nogle gange så kan der gå 10 minutter og så lige pludselig så siger Poul et eller andet, og så tænker vi „hvad er nu lige det?“, men så har det jo roteret rundt, og så er han kommet i tanker om noget vi snakkede om for et lille stykke tid siden, men han har svært ved sådan at følge med.*

MA: *Kan du følge med i de programmer, der er i fjernsynet?*

Poul: *Ja*

Inger: *Men Poul ser mest underholdning og så TV-avisen hver halve time, når den er der. Nyhederne, men ellers er det mest sådan underholdning og serier. Nå, jo, faktisk så ser du...nu skal vi heller ikke gøre dig...*

Poul: *...jeg kan jo ikke sprog. Jeg kan ikke engelsk, men jeg kan læse teksten.*

Inger: ...*ja, du kan følge med i teksten det er rigtigt. Så kan du faktisk også godt lide at se folketingsdebatterne. Dem har du fulgt faktisk, og det blev jeg faktisk meget overrasket over at Poul fandt det interessant. Det er jo ikke usundt. Han kan da bedre huske de her folketingskandidater og sådan mange andre ting end jeg kan altså. Der sker da lidt.*

Som den sidste sætning fra Inger antyder, så er Inger i tvivl om, hvad Poul registrerer og ikke registrerer, og hun er tydeligvis frustreret over manglen på indsigt i Pouls „skjulte“ verden. Denne frustration gør hun specifikt opmærksom på, da hun fortæller om, hvordan den første tid, efter Poul fik en blodprop i hjernen i 1997, var meget hård. I tiden lige efter udviklede Poul kleptomani, og Inger oplevede efterfølgende en stor skam samt frustration over, hvad hun anså for at være Pouls nye identitet. Efter et møde med en neurolog lykkedes det imidlertid for Inger, at få bedre begreb om, hvem Poul var, da neurologen kunne pege på, hvad Inger genfortæller som „månekratere“ i Pouls hjerne. Via denne kortlægning, udtrykker Inger, hvordan hun opnåede en større forståelse for, at Poul var en anden end tidligere. Inger har således accepteret, at det kun er i små glimt, at den mand hun giftede sig med dukker op igen. Ligesom Lone nævner Inger, at hun aldrig ville have giftet sig med den trætte og fraværende mand, hun bor sammen med nu.

Hverdagen i fald

Både Inger og Lone har fuldstændigt styr på deres ægtemænds hverdag. Ned til det mindste klokkeslæt er de opmærksomme på deres mænds rutiner. Således omtaler både Inger og Lone konstant specifikke klokkeslæt, som de har iagttaget, at deres mænds hverdag er opbygget omkring. Deres mænd kan derimod ikke give den samme detaljerede redegørelse for betydningsfulde klokkeslæt i deres hverdag. Dette betyder dog ikke, at Poul og Bent uopmærksomme på tilbagevendende begivenheder i løbet af dagen. I nedenstående uddrag fra interviewet med Bent og Lone, sidder Bent således og ser efter postbuddet og har svært ved at koncentrere sig om andet:

Lone: ... *Vores [hus] er indrettet, så Bent kan komme rundt overalt. Der er ingen steder han ikke kan komme, hvis han vil.*

Bent: *Der er posten (kigger ud af vinduet)*

Lone: *Ja, men det er jo ikke det liv vi havde regnet med. Når man sådan ser et ægtepar gå ned ad gaden med hinanden i hånden, så tænker man „hold kæft I skulle bare vide, hvor glade I skal være“. Vennerne de forsvinder...*

altså når Bent ikke rigtig deltager, så sker der et eller andet, så er vi ikke så spændende

Lone forstår ikke, hvorfor det er så vigtigt for Bent at se efter postbuddet, men for Bent er det en væsentlig opgave:

Lone: *Prøv at lægge mærke til, hvor lidt han har kigget på dig...*

MA: *Er det fordi du tænker på andre ting Bent?*

Bent: *Nej...jo, det er det også for om lidt kommer damen og spørger om posten har været der, og så skal jeg jo have kigget om den har været der.*

Lone: *Nej, det er noget pjat. Regn du bare med den, men det er noget pjat. Du kan også sidde og kigge ud i køkkenet eller ind på fjernsynet. Altså, hvis vi havde haft fjernsynet tændt, så havde han siddet og stanggloet ind på fjernsynet, selvom han godt ved du er her for at tale med ham. Det rager Bent en papand, fordi nu kigger han fjernsyn. Al opdragelse er væk...sådan gør man og sådan gør man ikke.*

Postens ankomst veksler fra dag til dag, og som Lone fortæller, er det ikke hver dag, at Bent opdager postbuddet, fordi han sover. Således er Bents søvnbehov det ultimativt dikterende for Bents hverdag. Både Lone og Inger er meget opmærksomme på deres ægtemænds søvnbehov. Begge er de klar over, at hvis ikke søvnen og trætheden imødekommes, så bliver tilværelsen med deres ægtemænd utålelig:

Inger: *Når vi er ude til et selskab og sådan noget lignende og jeg siger, „nu bliver vi nødt til at tage hjem og sådan“, „nej, allerede“, „ja siger jeg så, fordi Poul han er træt“, „jamen hvad bliver han dog træt af“, så siger jeg „han er træt altså“, og så er det det, at når han begynder at snerre måske af dem vi sidder sammen med eller sådan noget, eller kommer ud i nogle diskussioner, som ligesom ikke rigtig har noget med virkeligheden at gøre, så er det også på tide at tage hjem, fordi så ved jeg godt, hvor træt han er. Han har det også sådan med støj...fjernsynet generer ikke...han ser jo fjernsyn altid, men støjniveau, så skal vi helst ikke være mere end seks mennesker.*

Samtidig ser Lone og Inger det som en væsentlig opgave at vække deres ægtemænd, da de ellers ville sove hele dagen. De er nogenlunde klar over, hvor lang tid deres ægtemænd skal sove, og har klokkeslæt på, hvornår de vækker dem. Nogle gange sker dette ved, at de ringer hjem til deres ægtemænd, eller f.eks. at hjemmeplejen kommer forbi. Således forsøger både Inger og Lone at sørge for, at deres mænd falder ud af søvnen.

Når parrene ikke deler, hvad fænomenologen Alfred Schutz betegner som „et tidsfællesskab“, hvor „vi bliver gamle sammen“¹⁵, indstiftes en oplevelse af, at parrene lever i forskellige livsverdener. At dele livsverden afhænger således af såvel et tidsligt og rumligt fællesskab, hvor intersubjektivitet går forud for egen eksistens. Som Heidegger pointerer, så er denne intersubjektivitet (hvad Heidegger kalder *væren-med*) dog udgangspunktet for vores væren, og noget vi altid allerede er i:

På basis af denne medmæssige i-verden-væren er verden altid allerede den verden, som jeg deler med de andre. Tilstedeværens verden er sam-verden. I-væren er samværen med andre. De andres inderverdenslige i-sig-selv-væren er medtilstedeværen. De andre kommer ikke i møde gennem den form for begribelse, der på forhånd adskiller et først og fremmest forhåndenværende eget subjekt fra de øvrige ligeledes forekommende subjekter, og heller ikke igennem den primære beskuelse af sig selv hvori noget bliver fastlagt, som allerførst kan udgøre modpunktet for en forskel.¹⁶

Eksistens er altså ikke et ego-projekt, men er først og fremmest en væren-med. Med dette udgangspunkt, kan man argumentere for, at afstanden mellem ægtefællerne handler om en eksistentiel ensomhed. En ensomhed, der ikke kan bekæmpes via fortabelsen i dagligdagens cykliske struktur. Det er den manglende mulighed for at dele denne væren i et hverdagsliv, der udgør det største problem for parrene. Selv i søvnen er deres hverdag delt. Til trods for at søvnen er ens egen, deler kroppene ofte de mange ikke-vågne timer i sengen. Både Bent og Lone, og Poul og Inger er dog holdt op med dette. Lone fortæller, hvordan det gør ondt på Bent, hvis hun lægger armen rundt om ham om natten, og at de nu sover i hver deres seng:

Lone: *Bents sygdom er jo oven i købet noget med, at hvis jeg aer ham på den venstre side, så siger han: „Av, for helvede,...altså hans føle...Det vil sige, at hvis jeg skulle driste mig til at længe en arm ud og sige: „Godnat skat“, så: „Flyt dig for helvede“. Så der kommer jo nogle mærkelige og fuldstændigt absurde oplevelser, som man skubber væk og siger „det er fordi han...og det mener han ikke“, men på et eller andet tidspunkt, så bliver den bunke eddermandeme høj.*

15 Schutz 1967, s.163.

16 Heidegger 2007, s.144.

En landing

Både Bent og Lone, og Poul og Inger synes ikke blot at leve i, hvad man fra et fænomenologisk perspektiv kunne kalde, forskellige livsverdener, men også i forskellige temporaliteter. De deler deres hverdagsliv, men tiden de deler er forskellig. I de mange timer Bent og Poul sover, er henholdsvis Lone og Inger opmærksomme på hverdagens cykliske tid, alt imens Bents og Pouls tid forsvinder i og med søvnen – afbrudt af postbuddet, madleverancen, det interessante program i fjernsynet etc. – alt det, der trænger sig på og ind i deres verden, og hvis indtrængen er en del af hverdagen med søvn. Her er verden struktureret omkring trætheden og med så lidt mulighed for modstand som muligt. Her er søvnen, der gør dem gnavne og i dårligt humør, konstant i kontrol, da den altid har pladsen og muligheden for at kunne tage over. Men parrene kan ikke dele denne hverdag, hvor søvnen placerer sig imellem dem. Mændenes hverdag er struktureret af søvnen, og de lever i søvnen såvel som i den mytiske tid, hvor man falder ind og ud af søvnen. Denne tid kan ikke deles.

Litteratur

- Carbone, M. (2004). *The Thinking of the Sensible*. United States of America: Northwestern University Press.
- Merleau-Ponty, M. (2002). *Phenomenology of Perception*. New York, US: Routledge.
- Merleau-Ponty, M. (2006). *Kroppens fænomenologi*. København, DK: Det lille forlag.
- Heidegger, M. (1962). *Being and Time*. (J. Macquarrie & E. Robinson Trans.). London, UK: SCM Press.
- Heidegger, M. (2007). *Væren og tid*. Århus, DK: Forlaget Klim.
- Levinas, E. (2004). *De l'existence a l'existant*. Paris, F: Librairie Philosophique J. Vrin.
- Nancy, J.L. (2007). *Tombe de sommeil*. Paris, F: Galilée,
- Proust, M. (1963). *På sporet af den tabte tid*. København, DK: Martins Forlag.
- Schuback, M. (2013). The Hermeneutic Slumber: Aristotle's Reflections on Sleep i C. Barracchi (Eds.), *The Bloomsbury Companion to Aristotle* (pp. 128-143). London, UK: Bloomsbury Academic.
- Schutz, A. (1967). *The Phenomenology of the Social World*. (G. Walsh & Frederick Lehnert, Trans.). Evanston, US: Northwestern University Press,

Warren, N. (2010). The Inner Night: Towards a Phenomenology of (Dreamless) Sleep. In D. Lohmar, & I. Yamaguchi (Eds.), *On Time – New Contributions to the Husserlian Phenomenology of Time* (pp. 273-294) New York, US: Springer.

Zahavi, D. (2001). *Husserls Fænomenologi*. København, DK: Gyldendal.

Summary

Sleep and Mythical Time

– Everyday Life with Fatigue among Ischemic Stroke Victims and their Spouses

Based on fieldwork among people who report an overwhelming sense of fatigue after stroke and their spouses, the article explores how an increased need for sleep may create a distance between the couples in their shared everyday lives.